Aprobat 1 abon. pe 1929

GRAIUL ROMÂNESC

Organ al societății GRAIUL ROMÂNESC
Redacția Str. Paris 29, București III
Adm. Str. C. Disescu 17, București II

Iese lunar sub supravegherea unui Comitet
Abonamentul anual lei 100
în străinătate îndoit

ANUL III, No. 1 IANUARIE 1929

CUPRINSUL

PREȚUL 10 LEI

TIP. BUCOVINA BUCUREȘTI III, CALEA VICTORIEI, 220 TEL. AUTOMAT 210/43

Dov. Banca Românească
Str. Smârdan
Loco

Articolele, revistele şi ziarele în schimb precum şi orice fel de informaţiuni în legătură cu redactarea revistei se adresează D-lui SIMION C. MÂNDRESCU, Str. Paris No. 29, Bucureşti III, iar cererile de abonamente, abonamentele şi tot ce se referă la administrarea ei D-lui Dr. S. HAMAT, Str. C. Disescu No. 17, Bucureşti II.

Citiţi

Ziare ale Românilor de peste hotare:

„NĂDEJDEA" Ziarul partidului român din reg. S. H. S. Vrsac (Vârşeţ)
„AMERICA" Cleveland, Ohio (U. S. A.)
„TRIBUNA ROMÂNĂ" Detroit, Michigan (U. S. A.)
„STEAUA NOASTRĂ" New-York (U. S. A.)

Reviste despre Românii de peste hotare:

„GRAIUL ROMÂNESC"
Str. Paris 29, Bucureşti III
„PENINSULA BALCANICĂ" Căsuţa poştală 328 (Bucureşti)
„TRIBUNA ROMÂNILOR TRANSNISTRIENI
Str. Mihai-Viteazul, 50 (Chişinău)
„Revista PINDULUI MACEDONIEI ŞI A TIMOCULUI Str. Parlamentului, Bucureşti

GRAIUL ROMÂNESC

ORGAN AL SOCIETĂŢII GRAIUL ROMÂNESC

ANUL III No. 1 IANUARIE 1929

DESPRE ROMÂNII DESNAŢIONALIZAŢI DINTRE RUSCIUC ŞI SILISTRA

de Victor Papacostea

Invăţatul Weigand a afirmat, nu de mult [1]), că în Cadrilater n'a existat o populaţie românească înainte de reintegrarea acestui teritoriu dobrogean în hotarele statului nostru.

Dăm mai jos câteva date — **toate de sorginte slavonă** — cari dovedesc că Nord-Estul Cadrilaterului a avut până la 1860—70 o însemnată populaţie românească, incomparabil superioară numericeşte grupurilor de populaţie bulgară, care după 1829 s'au rupt din marile curente migratorii către Rusia.

Pentru a ne explica provenienţa acestor Români — vechi sau mai noui — trebue să ne amintim, că atât Silistra cât şi Turtucaia au fost două din vestitele puncte de trecere ale transhumanţilor ardeleni („vadul oilor") spre câmpiile Dobrogei de Sud. Prin aceste două „vaduri", a primit Dobrogea, din cele mai vechi timpuri, o bună parte din populaţia ei românească; două poduri vii, pe care în toate vremurile neamul le-a aruncat peste Dunăre. Nu este deci de mirare că atât Silistra cât şi Turtucaia, cu regiunile înconjurătoare, până spre Rusciuc, au avut întotdeauna o populaţie românească numeroasă, ale cărei şcoli şi biserici au premers, după cum se ştie, celor din stânga Dunării.

Nu este însă mai puţin adevărat, că o mare parte din această populaţie a fost desnaţionalizată de către Bulgari, pe când alţii au fost forţaţi să emigreze îndată după întemeerea principatului bulgar (1878).

Însemnătatea numerică a Românilor cari populau Nord-Estul Cadrilaterului reese deasemenea din notele ce urmează:

1. Astfel, într'un articol precedent, am înfăţişat împrejurările în cari o parte din populaţia românească din regiunea Silistra-Turtucaia-Rusciuc (1500 familii), s'a despărţit de **Patriarhia greacă** şi s'a unit cu **Exarhia** bisericei bulgare [2]). Am arătat, că acest eveniment a fost fatal nu numai celor 1500 familii, care au aderat la unire, ci şi celorlalţi Români, cari au rămas credincioşi legăturilor cu patriarhia greacă. Intr'adevăr, Bulgarii nerespectând condiţiile

1) Vezi reprod. in „Graiul Românesc" An. 1, No. 5, pag. 109.

2) V. Papacostea. „Trecerea Românilor din cazana Silistrei sub Exharhatul Bulgariei, in „Graiul Românesc" an. II, Nd. 8.

unirei [1]), au procedat la o grabnică desnaţionalizare, pe care după 1877 au înăsprit-o prin politica de Stat [2]).

Această acţiune de desnaţionalizare a Românilor din Cadrilater este mărturisită cu o crudă sinceritate de locţiitorul Arhiereului din Silistra, Preotul Enciu Dobrev, printr'o însemnare făcută de el chiar pe actul de unire al Românilor, act reprodus de noi în No. 8 din această revistă.

Iată această însemnare: „**Cererea** (de adeziune) **ne-a fost înaintată de 1500 familii; azi nu mai este nici un Român sau vreo familie românească în** oraşul Silistra: **toţi au devenit Bulgari curaţi**" [3]).

Că au devenit toţi „**Bulgari curaţi**", cum spune numitul preot, nici statisticele bulgare oficiale [4]) n'au curajul să afirme — dar că s'a săvârşit acolo, după 1870 o nelegiuire, nu se ştie şi nu s'a spus încă destul.

2. Se cunosc apoi povestirile de călătorie ale Ieromonahului rus Partenie, au şi fost traduse în limba noastră [5]). Sunt acolo mărturii de o netăgăduită valoare documentară. Ieromonahul rus a avut prilejul să se convingă în decursul călătoriei cât de adevărată fusese o informaţie, ce primise în drum, că **până la Rusciuc, drumul duce numai prin sate româneşti şi că abia dela Rusciuc înainte încep satele bulgare.**

Prin aceste sate româneşti „până la Rusciuc, am găzduit ca la rude", ne spune Partenie. „Şi preoţii lor, cucernici şi blagocestivi, adeseori ne luau la ei de pe la oameni şi ne ospătau, cum nu se poate spune mai bine: mâinile şi picioarele ni le spălau, aşa de iubitori de străini sunt oamenii aceia".

Arătându-i drumul mai departe, ţăranii români îl asigurau pe Partenie că „**dela Rusciuc veţi umbla prin Bulgari** iarăşi cu graiul vostru, aproape până la sfântul Munte".

3. Cam de pe la aceeaşi dată (1850), avem povestirile propagandistului bulgar, **Raici Iliev-Blêskow** [6]), care a făcut câtva timp pe învăţătorul bulgar

---

1) **La aliniatul b,** se prevăzuse de pildă, ca toate actele religioase şi civile pentru Români şi comunele româneşti să se facă în limba română; tot odată Românii aveau dreptul să-şi păstreze mai departe „preoţii şi şcoalele lor naţionale". Toate condiţiile au fost călcate de Bu.gari.

2) Cu privire la persecuţiunile îndurate de Românii din Cadrilater, după constituirea principatului Bulgariei, vezi în I. N. Roman **„Pagini din ist. cult. rom, în Dobrogea înainte de** *1877*" ultimile pagini, şi **Amintirile** lui Gh. Ionescu Directorul şcoalei din Turtucaia în ziarul festiv **Turtucaia** din 22 Mai 1927.

3) Această însemnare a fost făcută şi datată la 18 Mai 1904.

4) Işirkoff A. **„Statisticeski belejki za nacelenieto na grad Silistra"** în vol. „Silistra i Dobrudja" pag. 197—202, unde ni se înfăţişează între altele şi statistica oficială din 1905 adică din vremea vicariatului Pr. Enciu Dobrev; sunt mărturisiţi pentru oraşul Silistra 316 români şi 7 aromâni.

5) Visarion Puiu, episcop, „Din călătoriile ieromonahului rus Partenie..," Vălenii de Munte, an. 1910.

6) **Autobiografia lui Raici Iliev Blêskow** se găseşte în **Sbornicul XVIII** pag. 545—605. Un rezumat succint se găseşte în **„Rolul României în epoca de regenerare a Bulgariei"** a lui Petru Constantinescu-Iaşi, la pag. 81—82.

în împrejurimile Silistrei, prin satele în cari se aşezaseră emigranţii din 1830. Organele exarhiste bulgare priveau cu îngrijorare viitorul grupelor de desrădăcinaţi, pe care soarta îi aruncase într'un mediu românesc şi românizant.

In biografia lui Blêskow sunt pagini întregi, în care se oglindeşte temerea, că aceşti emigranţi bulgari n'ar putea rezista românizărei [1]. Lucrul acesta îi va fi părut cu atât mai curios lui Blêskow, cu cât până aci, atât el cât şi majoritatea fruntaşilor renaşterei bulgare, **avuseseră de luptat doar cu elenismul şi cu grecomanii, pe când în regiunea Durostor-Rusciuc, pericolul real pentru cauza exarhistă îl reprezentau Românii** [2]. Constată că „în biserică se cântă în româneşte şi greceşte". In şcoala comunală a oraşului Silistra, vede cu durere aceeaşi stare de lucruri: „**sus era şcoala românească, jos cea grecească**". Bine înţeles, nu se puteau compara efectivele şcoalei greceşti cu ale şcoalei româneşti [3]. Blêskow constată aceeaşi atmosferă şi în împrejurimile Silistrei: „**Târguri din Popina şi Aidemir vorbeau numai româneşte, iar preoţii slujeau în aceeaşi limbă**". Chiar satul Kalipetrovo, ce-i servea ca centru al propagandei sale şi unde numărul emigranţilor bulgari a fost destul de însemnat până la 1854, **continuă a fi înrâurit de cartea şi limba românească.** Blêscow întâlneşte între aceşti colonişti pe mulţi, cari deşi ştiau carte bulgărească, **apărau cu îndărătnicie limba românească.**

Dacă lucrurile ar fi continuat astfel, desigur că aceste grupe de desrădăcinaţi ar fi sfârşit prin a se româniza. A venit însă războiul din 1854, care a determinat pe cea mai mare parte dintre aceşti bulgari să-şi continue drumul către Rusia. Se cifrează la 6000 de suflete numărul celor cari au plecat mai departe, după o şedere de 20 de ani şi mai bine în această regiune [4].

4. Scriitorul bulgar **B. Iancoff** confirmă în cercetările sale lipsa elementului bulgar în regiunea Silistrei în prima jumătate a secolului 19. Iancoff ne spune răspicat, că „**până la sfârşitul războiului ruso-turc din 1856, în Silistra nici vorbă nu putea fi de element bulgăresc...**". Iancoff îşi explică lucrul acesta prin **izolarea în care se găsea această veche raià „îndepărtată de localităţile locuite de populaţie curat bulgărească şi împinsă la marginea Nord-Estică a Deliormanului**". Puţinii Bulgari, cari veneau în regiune „după treabă", cum spune el, se contopeau cu Românii prin căsătorii sau, cum am văzut din spusele lui Blêskow, prin şcoala şi biserica românească.

5. Pentru aceeaşi dată, sunt demne de menţionat şi mărturiile lui Dimi-

---

1) In referire la această atmosferă românizantă v. articolul lui Ion Ionescu dela Brad „**Românii din Dobrogea**" în rev. „România Literară" pe anul 1855, No. 2. In articolul de faţă am utilizat intenţionat numai izvoare slave, deşi obiectivitatea lui Ion Ionescu nu poate fi pusă la îndoială dată fiind vremea la care a scris. Pentru ublovitatea Românilor şi înrâurirea limbei româneşti în Dobrogea cf. şi Lejeau „**Ethnographie de la Turquie d'Europe**", p. 35.

2) Din amintirile sale se vede că până la 1856 Blêskow s'a ocupat **exclusiv** cu organizarea luptei împotriva limbei româneşti.

3) M. Cordescu „Istoricul şcoalelor din Turcia, Sofia şi Turtucaia" Buc. 1906 pag. 215 şi urm.

4) Despre plecarea acestor Bulgari vorbeşte B. Iancoff v. articolul lui Pericle Papahagi „Şcoala bulgară din Silistra" în Analele Dobrogei No. 1 pag. 110—114.

troff. Şi acesta ne confirmă că raiaua ajunsese de mult un câmp de desvoltare a celor două culturi: română şi greacă, pe când limba bulgară **„a fost de mult** uitată". Era de altfel greu pentru Bulgari, tocmai în epoca războaielor ruso-turce, să se aşeze **în acest vast câmp militar otoman,** ce se întindea între Silistra şi Rusciuc. Se ştie prea bine cât erau de suspectaţi Bulgarii încă dela 1806.

6. In Sbornicul XI bulgar se găseşte o nouă mărturie, nu mai puţin importantă, dat fiind omul care ni-o transmite şi forma precisă, în care o face. Este vorba de o corespondenţă, pe care scriitorul rus **Venelin a purtat-o în anul** 1837 **cu scriitorul bulgar Aprilow** [1]).

Intrucât această corespondenţă n'a fost comentată în publicistica noastră şi întrucât conţine numeroase şi variate informaţiuni, facem o mai largă relatare.

Scrisorile sunt datate din Moscova, prima la 27 Septembrie 1837, iar a doua la 9 Noembrie 1837. Iuri Ivanovici Venelin este socotit printre întemeetorii slavisticei în Rusia la începutul secolului trecut. Venind în Basarabia, la Chişinău, el a cunoscut acolo pe unii dintre primii emigranţi bulgari. Lucrul acesta l-a determinat să se ocupe de aproape cu limba şi istoria poporului bulgar. După 1828, a fost însărcinat de Academia Imperială Rusă să întocmească o gramatică şi un dicţionar al limbei bulgare. Venelin ne spune, că în decursul acestor cercetări a fost şi prin Principate. Pentru alcătuirea gramaticei, Venelin a cercetat documentele aflate în arhivele Mitropoliei Muntene din Bucureşti. Spune că, Muntenia fiind o gubernie bulgărească sub denumirea de Basarabia, toate documentele până la 1700 erau scrise în limba bulgară. Găseşte, că aceste documente sunt admirabile izvoare pentru istoria limbei bulgare — fapt pe care l-a comunicat şi Academiei Imperiale ruseşti. De pe la refugiaţii stabiliţi în Bucureşti, culege şi folklor privitor la Bulgaria vestică.

Tocmai atunci se stârnise în sudul şi centrul Bulgariei, cel mai mare curent de emigraţie către Rusia. A fost un adevărat exod, la care s'au angajat şi populaţiunile din Macedonia şi chiar cele din Tesalia de Nord şi Turcia. Generalul Dibici Zabalcanschi a fost autorul, în mare parte, a acestor răscoliri. Pământul făgăduinţei era în Basarabia şi sudul Rusiei. Drumul era însă prin Dobrogea. Grupe numeroase de refugiaţi — între cari erau pe lângă Bulgari, numeroşi Aromâni [2]) şi chiar Greci — rătăceau în lungul şesurilor dobrogene în direcţiunea Nordului, formând un pivot înclinat cu vârful în Tulcea şi cu baza de propagare în Srednja Gora.

Se ştie, că planul de colonizare în Rusia a eşuat [3]). Intâi, fiindcă nu toţi aceşti refugiaţi au trecut Dunărea mai departe, iar în al doilea rând,

---

1) **Sbornic za narodni.,.** XI „Dva pisma ot Iurii Ivanovici Venelinado..." Kn. 1.

2) Vezi în **„Basarabia în sec.** *19*" a lui Zamfir Arbore, cap. privitor la emigraţiile Bulgarilor.

3) **Ibidem** şi motivele.

fiindcă mulţi dintre cei trecuţi n'au rămas, ci s'au înapoiat, vagabondând ani dearândul pe câmpiile Dobrogei în căutarea locurilor de aşezare.

In aceste imprejurări, vine Venelin în Dobrogea. Prezenţa în Dobrogea a unor grupuri bulgare atât de variate, l-a dispensat pe învăţatul rus, de nevoia unei peregrinări prin diferitele regiuni ale Bulgariei şi ne spune, că a cules dela aceşti emigranţi particularităţile dialectale ale limbei bulgare.

Aflăm din povestirea lui Venelin şi câteva din centrele de emigranţi mai însemnate ale acestor Bulgari. Ne dă astfel **Gabrovo, Drianovo, Târnova, Sliven, Calofer** şi unele mai din sud, cum ar fi de pildă **Enişera (Larissa).**

Se ştie, că propaganda agenţilor lui Dibici Zabalcanschi pentru emigraţie, a prins mai ales în acele regiuni din sudul Balcanilor, unde îşi desvoltase activitatea sa faimosul **Paisie** şi unde se desemnase încă de timpuriu mişcarea de renaştere culturală bulgară.

Venelin aude, că între Bulgarii poposiţi la Babadag s'ar găsi unul care chiar poartă asupra sa un manuscris privitor la istoria Bulgarilor scris pe pergament şi după izvoare greceşti. De bucurie, nu doarme o noapte. Află apoi, că Bulgarul trecuse spre Basarabia. Izbuteşte în cele din urmă să pună mâna pe manuscris. Era „**Tarsstvenika**" a lui Paisie. Mai departe Venelin, răspunzând lui Aprilov la o observaţie pe care scriitorul bulgar o făcuse cu privire la raporturile dintre trupele ruseşti de ocupaţie şi grupurile bulgare, îi spune între altele următoarele cuvinte, cu deosebire importante:

„.... însă D-voastră spuneaţi, că armata rusească a fost de atâtea ori în Bulgaria şi că de atâtea ori Ruşii ar fi putut să cunoască pe Bulgari. La aceasta, eu vă dau următorul răspuns: armata rusă n'a văzut niciodată Bulgarii, fiindcă la ei (în regiunea ocupată) erau atâtea localităţi (precum Rusciucul, Silistra) unde întâlnea numai pe Turci şi Români singuri".

Adăugând la toate mărturiile din prima parte a acestui articol şi pe acestea ale lui Venelin, nu mai poate fi nici o îndoială, că regiunea Rusciuc-Silistra a avut o însemnată populaţie românească, care numericeşte ocupa locul al doilea (după Turci imediat); că, **de un element bulgar** în această regiune **„nici vorbă nu putea fi până la** 1854", după cum conchide Iancoff şi după cum ne confirmă Venelin în corespondenţa sa cu Aprilow.

Această însemnată populaţie românească, din sânul căreia biserica bulgară a defalcat la 1870 un număr de 1500 de familii, a fost, repetăm, în mare parte desnaţionalizată. Ca un epitaf se aşterne pe amintirea celor pierduţi, mărturisirea cinică a preotului Enciu Dobrev: „....azi nu mai este nici un Român... toţi au devenit Bulgari curaţi".

Bucureşti 22 Noembrie 1928.

VICTOR PAPACOSTEA

ROMÂNII DIN CEHOSLOVACIA

de M. Pop

Când se vorbeşte la noi despre Românii din Cehoslovacia, se înţeleg deobiceiu urmele migraţiunilor de păstori români în întreg lanţul Carpaţilor nordici şi apuseni, se înţeleg acele mici insule răsleţite în massa slavă, azi slavizate şi ele, cari păstrează totuşi în obiceiurile lor unele note ce le apropie de Români. Se vorbeşte deobicei de Valahii dela Mezerič-ul Moraviei, de Pădurenii din Tatra sau de cei dela Zekopole.

Dacă din punct de vedere istoric şi etnografic aceste insule, aceste rămăşiţe, sunt importante pentru noi, nu e mai puţin adevărat, că pe teritoriul aceleiaşi republici vecine mai locuesc şi alţi Români cari până astăzi nu s'au pierdut în massa slavă şi nici nu sunt rămăşiţe fosile ale neamului nostru. Ei sunt Români — o ştiu şi o spun, vorbesc şi cântă româneşte, poartă portul românesc, şi doar o hotărâre a celor puternici i-a făcut să se poată bucura prea puţin de unirea tuturor Românilor la care au fost şi ei părtaşi.

Sunt Românii rămaşi de partea dreaptă a Tisei pe pământul Maramureşului, ultimii pioneri ai luptei ce se dă acolo între Români şi Ruteni.

Dacă altădată vestiţi nobili „nemeşi" Maramurăşeni stăpâneau până departe în judeţele Ugocei şi a Beregului, dacă la 1381 patriarhul Antonie al Constantinopolului dă egumenului dela Mânăstirea Peri „de lângă Apşa" [1]) dreptul de stavropighie asupra ţinuturilor Sălajului, Arvei, Ugocei, Beregului, Ciceului, Unguraşului şi Bistriţei [2]), azi n'a mai rămas nimic nici din ctitoria fiilor Voivodului Sas.

Azi ţinutul vestitei cetăţi a Hustului, unde stăpânea odată Mihail Csáki-Valahul, fost preot la Oradea, cancelar al reginei Isabella, sfetnic şi om de oaste a lui Ion Zapolya, contimporan şi prieten al umanistului valah Nicolaus Olahus [3]), unde mai târziu Rakoczy aduna în jurul lui pe Valahii rebeli, tovarăşii lui de luptă, şi unde un episcop dela aceeaşi mânăstire a Perilor, îşi lăsase o ladă cu cărţi, comori scumpe ale neamului său, când fugea înspre Ungvar, este stăpânit de Ruteni cari au scos din vetrele lor pe Românii nobili.

Iar „Câmpul Domnului", „Urmezeul" de azi, unde îşi avea reşedinţa pela 1593 „Pan Pogan Iuri" şpan ot. Maramureş [4]) nu păstrează decât amintirea vremilor bune printr'un conac plin de relicve istorice.

In Drăgueştii de odinioară, satul voivodului Drag, unde la 1699 vlădica românesc al Maramureşului, Iosif Stoica, îşi ţinu încă soborul său cu credincioşi preoţi români, azi nimic nu mai vorbeşte de aceste lucruri [5]).

Dacă printre cele din urmă trebue să fi căzut în faţa lentei invazii Irhol-

1) Iorga: Studii şi documente XII, p. XLII.
2) Iorga: Studii şi documente p. XXXVIII.
3) Lupaş: Doi umanişti români, An. Ac. Men. Ist. III. I. VIII. m. 5.
4) Al. Rosetti: Lettres Roumaines de Bistritza 231.
5) Doc. privitoare la Episcopia Maramureşului. An. Acc. Rom. Ist. T. XXXVIII, p. 308.

ţul al cărui „venerabil bărbat Ioan Pop" protopop ia parte la săborul aceluiaşi episcop Stoica la 1689, şi poate ceva mai în urmă Ialova care e şi ea reprezentată la săbor prin protopopul Ion şi unde se mai găsesc şi azi bătrâni cari ştiu româneşte [1]), singurele urme vii pe care le mai păstrează neamul românesc în Maramureşul din dreapta Tisei sunt cele patru comune depe malul Apşiţei.

Iar atunci când „locul celor câteva mii de hectare şi locuitorii români, ceva peste 11000, câţi îi arată statistica vecinilor, înseamnă mult mai puţin decât ce înseamnă ţinutul unor sate ca Peri şi Apşele" cari sunt „pagini vechi în istoria noastră care freamătă şi capătă glas ca la o chemare, la sunetul acelor nume de baştină, de poeni cu sate pe unde a hălăduit Dragoş şi şi-a pregătit cetele de drum Bogdan" [2]), aceste sate stau ca dovadă a existenţii noastre istorice în acele locuri şi ca o făgăduială viitoare, că odată, atunci când aceşti Români vor veni şi ei la ţara mamă, cu ei vor veni toate poenele şi plaiurile amintitoare de voivozi descălecători.

Iată deci că nu e deprisos să ne ocupăm cât de puţin şi de aceşti ultimi păzitori ai altarului, de aceşti nedreptăţiţi pe cari nu îi învaţă, caşi pe ceilalţi Români din afară de hotare, nici pe copiii lor în şcoală, căci autorii cărţilor didactice nu ştiu de ei, nu îi amintesc nici ziariştii anchetători ai acestor probleme din aceleaşi motive şi nici nu au societăţi culturale puternice pe cari să se sprijine în nevoile lor naţionale.

Pe şoseaua naţională care leagă Frasini de altădată, Iăsina de astăzi, punctul cel mai de răsărit al republicei cehoslovace, cu restul ţării; pe şoseaua, care din cauza îngustimei făşiei de pământ ce e aci republica cehoslovacă şi a apropierii munţilor, merge paralel cu Tisa, graniţa de către România; faţă în faţă cu oraşul Sighet, capitala Maramureşului românesc, se găsesc aşezate satele Biserica Albă şi Sat Slatina, iar ceva mai încolo, pitite după măgura „Dumbrava", Apşa de mijloc şi Apşa de jos, aşezate pe malul râului Apşiţa. Sunt cele patru sate româneşti de cari vom vorbi. Cel mai depărtat dintre ele, Apşa de jos, e la 12 km. de Sighet.

Cele dintâi două aşezate chiar pe malul Tisei sunt unul la vre-o 3 km., iar altul despărţit sau mai bine zis legat printr'un pod, al patrulea, Apşa de mijloc, e la vre-o 8 km. de Sighet.

Până când cele dintâi două sunt numai mici adunături de case pe malul Tisei, cele două din urmă, mai ferite vederii, sunt sate de munte resfirate pe toate văile şi dealurile, având totuşi câte un puternic nucleu central pe malul drept al Apşiţei, în faţă dealurile depe malul stâng românesc, iar în spate Carpaţii peste cari poţi trece cale de câteva zile fără să dai de aşezare omenească până în „ţara leşască".

Numărul exact al acestor Români nu se ştie încă. După statistica ma-

1) Cziple Al. Doc. privitoare la Episcopia Maramureşului. An. Acc. Rom. Ist. T. XXXVIII p. 308.

2) „Graiul Românesc" I, No. 4. p. 1.

ghiară din 1910 ei ar fi cam 11076 Români din totalul de 14917 locuitori ai acestor patru comune, repartizaţi astfel: Apşa de jos 5662 locuitori, 4666 Români, Apşa de mijloc 3719 locuitori, Români 3210; Sat Slatina 3860 locuitori, 1649 Români; Biserica Albă 1676 locuitori, 1354 Români. Statistica cehă din 1923 ne dă numai 11724 Români faţă de 370000 Ruteni, 103000 Unguri, 80000 Evreii câţi locuesc teritoriul Rusiei Sub-Carpatice 1). Poll Karpaska Rus). Cu toate că nici una din aceste statistici nu prezintă situaţia reală a lucrurilor, prima din cauza vechimei şi a doua din cauza unor erori voite, iar o statistică exactă este deabea în perspectivă, totuşi se poate constata, că în aceste patru comune Românii sunt în majoritate absolută faţă de celelalte naţionalităţi şi că ei formează în imediata apropiere a hotarului României o massă compactă, având la spate rezistenţa nesfârşită a munţilor.

Poate aceste motive au făcut pe ocârmuitorii statului vecin şi amic, ca atunci, când în baza legilor de acolo Românii, cari aparţineau cu toţi ca administraţie plasei Teresva, ar fi avut dreptul să aibă aci un birou special al lucrurilor româneşti cu referenzi români şi cu limbă oficială română, pentru a evita formarea unei unităţi administrative româneşti, să despartă cele patru comune, lăsând Apşa de jos ca cea mai mare şi la vechea plasă Teresva şi apoi ataşând-o la plasa nou formată dela Tiacevo, iar celelalte trei anexându-le plasei Rahovo care este mult prea departe de ele şi aproape în imposibilitate de a le administra.

Intrând politiceşte şi administrativ în orânduelile cehoslovace şi suferind în mod fatal mici neajunsuri, Românii din Cehoslovacia au—şi lucrul trebue mărturisit pe dreptate — o situaţie incomparabil mai bună decât fraţii lor rămaşi în Ungaria sau Jugoslavia, de pildă.

Ca stat democrat şi înţelegător al nevoilor, statul cehoslovac tratează, se pare, infima minoritate românească, pe care o are, cu mult mai mare bunăvoinţă decât pe celelalte naţionalităţi.

Aceasta poate şi pentru faptul că Românii de acolo nu prezintă deocamdată nici un pericol pentru statul cehoslovac. Deaceea statul întreţine pe socoteala sa şcolile româneşti, având zece învăţători români cari învaţă pe copiii români în şcoala cehă limba românească cu singura obligaţiune de a face câte două ore pe săptămână de limbă ruteană în clasele 3 şi 4. S'a admis chiar într'un moment aducerea cărţilor şcolare din România, ba s'a încercat chiar acolo scoaterea unei cărţi de citire şi gramatică românească.

Cu toate că situaţia pare sub acest punct de vedere foarte bună, ea nu este nici decât mulţumitoare. Corpul didactic, bătrâni învăţători foarte onorabili, aproape toţi buni Români cu multă iubire de poporul din care s'au ridicat nu demult, cu devotament şi iubire de neam, este prea mic pentru a satisface nevoile reale ale populaţiei. Vechile şcoale primare confesionale, focare de lumină şi suflet românesc din vremea Austro-Ungariei azi stau părăsite din cauza lipsei de dascăli, a lipsei de fonduri care să le poată

1) Arhiva, Iaşi, XXXIV. No. 2, p. 64, în „Graiul Românesc" I. No. 4.

reda vechei lor meniri. Căci cei ce ies azi din şcoalele statului ca şi cei ce ieşau din şcoalele similare ale vechei Austro-Ungarii, dacă ştiu bine buchile cărţi şi sunt pricepuţi în alte socoteli, sunt lipsiţi cu totul de simţimântul naţional. Işi uită trecutul, îşi uită cântecele şi nu se găseşte nimeni care în vârsta fragedei copilării să îi îndrepte pe calea cea bună. Fiecare comună îşi avea înainte şcoala confesională. Clădirile, piatra, aşteaptă şi acum pe cineva care să vină să le dea suflet.

Tânăra societate culturală, înfiinţată abea acum doi ani şi purtând în amintirea ctitoriei voivodale dela Peri numele „Sfântului Arhanghel Mihail", să străduește şi acolo şi aci în ţară, să ţină cât mai mult viu, să îl nutrească mereu, focul naţionalismului.

Deşi abea de doi ani înfiinţată, ea are la Apşa de jos o bibliotecă populară centrală, având în fiecare comună câte o secţie culturală cu câte o bibliotecă, foarte citită de săteni.

Prin recomandările ei studenţii români au beneficiat şi beneficiază încă de bursele acordate de Ministerul Instrucţiunei pentru studii la Universitatea din Bucureşti, iar începând cu luna Octombrie 1928, nouă elevi de acolo pot să-şi facă studiile la şcolile secundare şi normale din ţară, pregătind prin aceasta pe cei ce vor trebui să ia locul veteranilor când, aceştia îşi vor părăsi postul.

Biserica este cea română unită. Cele patru comune au şease preoţi, având Apşa de jos şi Apşa de mijloc câte doi. Toţi locuitorii românii sunt de religiune unită, iar pentru acel, care s'a bucurat în rândurile acestei reviste de laude nemeritate şi care a afirmat, că ar fi fost cel dintâi preot român prin aceste ţinuturi, care a înfiinţat o biserică, ţin să amintesc, că pe cele patru dealuri ale Apşelor stau mărturii ale evlaviei strămoşeşti monumente ce nu se pot tăgădui şi cari exclud orice tălmăcire sau comentariu greşit, patru bisericuţe de lemn, afirmări dârze ale vechei noastre arte şi a vechiului suflet românesc ferit de viclenie şi interese meschine. Ctitoriele pioase datează în Apşa de jos una dela 1561, alta dela 1776, iar seria preoţilor, începând cu Dionisiu Pop dela 1526, se cunoaşte până în zilele noastre [1]). In Apşa de mijloc bisericile sunt şi mai vechi: una din „1440, iar cealaltă din timpuri neştiute" [2]) Aci se aminteşte ca preot „Popa Coste" şi „Popa Balotha" la 1445 pe care un istoric local îl pune alături de „Balotha-Vlahata-Românul dintr'un document dela 1431 al lui Alexandru cel Bun [3]). Acelaşi istoric local ne vorbeşte de „Popa Mihail Vlad" care, „fiu de nobil, a fost un bărbat învăţat şi cu mare autoritate în congregaţiunea comitatenză şi la 1797 s'a ales preot castrens, militar, al Românilor nobili insurgenţi trimişi contra lui Napoleon" [4]).

Pe când Apşele se mândresc cu bisericuţele lor de lemn, Sat Slatina are

1) T. Bud. Istoria parochilor Maramureşeni, p. 21.
2) T. Bud. Istoria parochilor Maramureşeni, p. 22.
3) N. Densuşeanu.
4) T. Bud. op. cit., p. 15.

mândria de a avea îngropat în biserica făcută de el însuşi în locul uneia de lemn, pe unul din marii vlădici români uniţi, pe Mihail Pavel, fondatorul aşezămintelor dela Beiuş şi Oradea, iar Biserica Albă are în locul mânăstirei bazilicane dela 1499 în care s'a păstrat un potir „dăruit de Vodă Brâncoveanu", o biserică nouă de piatră pe care o zăreşti din depărtare şi care îi îndreptăţeşte numele tot atât cât mânăstirea dela care şi l-a primit [1]).

Iar când aceasta este situaţia şi acestea sunt mărturiile, cine oare va putea tăgădui existenţa noastră acolo sau cine se va putea mândri cu înfiinţare de comunităţi? Urmaşii voivozilor, deşi reduşi astăzi, îşi vor păstra mai departe mândria străbună, vor respinge orice încercare de a le tăgădui existenţa şi în ciuda tuturor îşi vor duce mai departe viaţa de plugari şi de pastori, vor cosi florile poenelor, vor păzi oile şi hergheliile de cai şi cirezile de bivoli pentru care e vestită îndeosebi Apşa de jos, sau vor apărea în legănările valurilor Tisei pe plutele lor de lemn de brad, ducând până departe, la Seghedin chiar, şi sub această umilă haină de lucrător aceiaşi mândrie şi aceiaşi suferinţă mare a mândriei înfrânte de necazuri.

Datoria noastră e ca, atâta vreme, cât aceşti ultimi străjeri mai trăesc, noi să sprijinim afirmarea lor dârză faţă de cei ce îi neagă iar pe ei să îi ţinem mereu trezi, căci pierzând această ultimă dovadă vie a drepturilor noastre istorice în aceste locuri, vom pierde cu ea orice drept asupra poenelor ce răsună de chemarea voivozilor descălecători și asupra ctitoriilor, urme sfinte din cari a răsărit cea dintâi rază de cultură românească. Apşele nu mai sunt pentru noi câteva hectare de pământ sau câteva suflete mai mult, ele sunt un simbol al existenţei noastre de veacuri în locuri de cari azi nu ne leagă decât amintiri scumpe.

M. POP

ÎNSEMNĂRI

UN NOU AN DE VIAŢĂ AL REVISTEI «GRAIUL ROMÂNESC» ÎN SERVICIUL PROGRAMULUI.

Nici un popas în apariţia revistei, nici o deplasare a scopului urmărit şi nici o schimbare a mijloacelor pentru ajungerea lui!

Revista a fost şi va fi şi mai departe reprezentanta şi expresiunea societăţii cu acelaş nume, indiferent de persoanele cari s'au ocupat sau se vor ocupa de apariţia ei.

După cum în trecut, tot astfel şi în viitor nici un grup mai însemnat de Români rămaşi în afară de hotarele ţării nu va fi uitat. Am putut'o face şi o vom putea face cu atât mai uşor, cu cât astăzi nu mai avem nevoie de a ne pune în serviciul ideei iredente în care am fost înainte de realizarea unităţii noastre naţionale. Ş-apoi altfel poate vorbi astăzi România întregită întru apărarea intereselor Românilor din afară de ţară, de cum vorbea Ro-

---

1) T. Bud. op. cit., p. 3.

mânia de dinaintea răsboiului mondial. Societatea „Graiul Românesc" îşi va face datoria, înviorând acţiunea noastră de Stat în favoarea celor cari au nevoie de sprijinul nostru, revista Societăţii o va secunda.

Şi în grija, ce trebue să purtăm pentru Românii desnaţionalizaţi sau în pericol de a fi desnaţionalizaţi, ne vom continua opera şi vom duce lupta începută fără şovăire, conştienţi de însemnătatea elementelor pierdute sau pe cale de a se pierde pentru neamul românesc. Românii din Săcuime, lăsaţi şi astăzi pradă vechiului proces de desnaţionalizare, început subt era maghiară, Românii din Nordul Bucovinei şi al Basarabiei, precum şi în genere toţi Românii dela periferia ţărilor liberate cari şi-au pierdut graiul în decursul vremilor, pentru noi de tristă amintire, vor forma obiecte de continuă preocupare a noastră.

Nu credem, că revista a ieşit din rosturile de informare ştiinţifică, în care am găsit de cuviinţă să o menţinem până acuma. Nesiguranţa şi bănuiala justificată a exactităţii statisticilor interesate, atât în ce priveşte numărul cât şi întinderea geografică a fraţilor noştri din afară de hotarele ţării, persistă încă, încât nu vedem încă sosit momentul părăsirei acestui stadiu care a fost găsit absolut necesar pentru activitatea de până acuma. Vom face apel la fiii cei mai luminaţi ai fraţilor noştri aflători în ţară precum şi la reprezentanţii lor cei mai autorizaţi rămaşi acasă, pentru ca împreună să continuăm opera începută pentru a cărei desăvârşire nici o minte omenească, care cunoaşte împrejurările în cari se duce lupta de lămurire, nu poate pune termine fixe. Stadiul cifrelor şi al hărţilor nu s'a terminat încă şi nu cunoaştem omul care, fără alte preocupări, ar putea să afirme, că a sosit momentul, ca să încheiem acest capitol al activităţii noastre.

Este de sine înţeles, că revista se va ocupa, ca şi până acuma, dacă nu şi din ce în ce mai mult, şi de laturile culturale şi sociale ale problemei. Dacă din fericire nu mai avem nevoie să fim iredenţi, — şi nici n'am mai putea fi decât într'o mică parte a problemei, nu e mai puţin adevărat, că în urmărirea scopului nostru n'avem nevoie să ne erijăm în internaţionali; avem nevoie de a ne arăta ceeace trebue să fim: Români cărora nu le poate fi indiferentă soarta fraţilor lor, ori unde îi va fi aruncat soarta. Vom face acest lucru în virtutea dreptului pe care li-l conferă noua orientare mondială a chestiunei minorităţilor etnice, pe care noi o respectăm şi aplicăm cu o stranie indiferenţă faţă de felul cum o respectă şi aplică Statele cari ne datoresc reciprocitate. Suntem datori so facem, căci aproape fără excepţii Statele cu minorităţi etnice româneşti nu numai că nu respectă drepturile acestei minorităţi, ci şi înăbuşe orice manifestare şi veleitate a ei de a şi le cere şi valorifica.

Iată de ce revista „Graiul Românesc" nu-şi poate dărui nici un popas, şi nu-şi poate părăsi drumul drept pe care a mers până acuma cu aprobarea Societăţii şi a întregului neam românesc. Singura inovaţie în redactarea revistei pe care am admite-o, spre care tindem şi pe care o întrevedem într'un viitor cât mai apropiat este ca, păstrându-i caracterul eminamente ştiinţific, să o scriem pe înţelesul cât mai multora, în dorinţa noastră de a interesa pentru problema, în serviciul căreia ne-am pus, mase cât mai largi ale Românilor de pretutindeni. Pentru informarea străinătţii sunt rezumatele articolelor în cele 4 limbi, franceză, italiană, germană şi engleză, cari pot continua să-şi păstreze caracterul lor strict şi exact informativ.

m.

GRAIUL ROMÂNESC (Le langage roumain)
REVUE MENSUELLE DE LA SOCIÉTÉ „GRAIUL ROMÂNESC"
Troisieme Année, No. 1 Janvier 1929

ETUDES

Dénationalisation des éléments roumains dans le territoire s'étendant de Roustchouk à Silistra

par Victor Papacostea

Weigand a affirmé, il n'y a pas longtemps, qu'il n'a jamais existé une population roumaine dans la Nouvelle Dobroudja avant l'annexion, et que cette province a été et est encore habitée par une majorité bulgare.

Des témoignages autorisés, tous de source slave, démentet cette affirmation et prouvent, que le Nord-Est du Quadrilatère a eu jusques aux environs de 1860—70 une population roumaine incomparablement supérieure du point de vue du nombre aux éléments de population bulgare qui après 1829 se sont détachés des groupes de migration vers la Russie.

Silistra et Turtukaia ont été, de tous temps, deux points de passage importants par où les bergers de l'Ardeal allaient s'établir dans la Dobroudja. Leur nombre y prit une telle ampleur, qu'ils eurent des écoles et des églises nationales avant les Roumains de la rive gauche.

1. L'un des témoignages nous est fourni par les documents mêmes de l'Exarchat bulgare. On y trouve une requête de la part de 1500 familles, représentant une partie seulement de la population roumaine du district de Silistrie, demandant de se séparer du patriarcat grec pour passer au patriarcat bulgare.

Trente-trois ans après cet événement, le supléant de l'archimandrite de Silistra, le prêtre Enciu Dobrev, ayant compulsé les documents en question, écrit: „La requête nous a été présentée par 1500 familles; aujourd'hui il n'y a plus un seul Roumain... tous sont dévenus de purs Bulgares".

2. — Le saint moine russe Parthenie, lors de son pélérinage au Mont Athos, relate que jusques à Roustchouk il a traversé une région habitée uniquement par des Roumains et qu'il ne rencontra les premiers villages bulgares qu'à partir de cette ville.

3. — **Raici-Iliev-Blêskow,** ancien propagandiste bulgare de la région de Silistra aux environs de 1850—56, laisse percer dans ses mémoires l'inquiétude qui l'étreint de constater l'infériorité des Bulgares par égard aux Roumains et l'atmosphère roumanisante qui domine dans toute la région.

4. — **B. Iancoff**, qui a fait des recherches au siècle dernier concernant l'histoire de la Dobroudja, donc a une époque où l'historiographie bulgare était plus objective, arrive à conclure, que „jusques vers 1866" il ne pouvait être question d'élements bulgares dans la région de Silistrie".

5. — Le témoignage de Dimitroff, quand il dit (considérant la même région), „la langue bulgare y est depuis longtemps oubliée", est non moins important.

6. — **Iuri-Ivanovici Venelin**, le célébre écrivain russe, l'un des initiateurs de la slavistique en Russie, relate dans une lettre, qu'il écrit en 1837 au

publiciste bulgare Aprilow, quelques faites signalés en liaison avec le voyage d'étude qu'il effectua en 1830 à travers la Dobroudja et à Bucarest. Il passe en Dobroudja à des études dialectiques ayant trait aux idiomes bulgares de Bulgarie. Il cite en même temps les localités d'origine de ces émigrants. Venant à parler de certains éléments de troupes russes qui faisaient partie de l'armée d'occupation dans le Nord-Est du Quadrilatère, dans la région Roustchouk-Silistra, Venelin dit à Aprilow: „Vous prétendiez que les nombreuses incursions de l'armée russe en Bulgarie auraient pu être pour les russes autant d'occasions de conaître les Bulgares. A ceci, je vous réponds: **l'armée russe n'a jamais été en contact avec la population bulgare, puisque dans la région occupée par elle et dans un grand nombre de bourgades, telle que Roustchouk et Silistra, elle n'a rencontré que des Turcs et des Roumains, à l'exclusion de l'élément bulgare".**

Il résulte de tous ces témoignages, que la population roumaine a éxisté dan un passé encore récent, mais qu'elle a perdu sa nationalité par suite des persécutions ordonnées en Dobroudja au lendemain de la constitution de la Principauté de Bulgarie.

Les Roumains de Tchécoslovaquie
par M. Pop

A part les Roumains qui ont perdu leur individualité dans la masse slave et dont on parle parfois de temps à autre, il existe en Tchécoslovaquie des Roumains ayant une existence distinctement roumaine; ce sont les Roumains demeurés sur la rive droit de la Theïss, sur le territoire du Maramureş, dont la population est plus clairsemée qu' à l'époque où les nobles et les réprésentants de l'église de la contré du Maramureş, d'origine roumaine, étaient reconnus et investis de pouvoirs s'étendant même sur de nombreaux teritoires de la rive gauche de ce fleuve.

Ces Roumains, sélon les statistiques officielles, au nombre d'environ 12.000, sont groupés pour la plupart dans les quatre communes bordant la rivière de Apşitza: Biserica Albă (1354), Sat Slatina (1649), Apşa de mijloc (centrale) (3210) et Apşa de jos (la basse Apşa) (4666), le restant de la population roumaine étant éparpillés en groupements moins denses sur le territoire de la Russie Sous-Karpathine (Poll Karpaska Rus).

Apşa de jos, la plus importante, a été séparée des autres trois communes qui ont été englobées à une autre circonscription, leur cohésion étant ainsi relâchée.

Toutefois, il nous faut reconnaître, en toute sincérité, que la Tchécoslovaquie traite en toute bienveillance la minorité roumaine, entretenant aux frais de l'Etat des écoles roumaines, avec leur corps enseignant et le matériel scolaire. L'insuffisance de ce corps enseignant, aussi bien au point de vue numérique, qu'au point de vue de la préparation didactique et nationale, ainsi que la disparition de nombreuses écoles confessionnelles est due à de nombreuses circonstances auxquelles il faut remédier.

C'est la tâche que doit assumer la jeune société culturelle „Sfântul Arhanghel Mihail" (Le Saint Archange Michel) constituée à Apşa de jos, il y a deux ans, et qui à commencé son oeuvre par la fondation de bibliothèques dans les communes roumaines et par l'institution de bourses en faveur des étudiants roumains habitant ces contrées.

Tous les Roumains appartiennent à l'église gréco-catholique. Les quatre églises en bois, perchées sur les quatre collines des Apşes, témoignent de la ferveur religieuse ancestrale et nous offrent des traces manifestes d'art roumain.

Dans la commune d'Apşa, les églises datent des XVI-éme et XVIII-éme siécle, dans celle de „Apşa de mijloc", elle datent, même, d'une époque inconnue.

Les documents de ces temps renferment des noms de prêtres roumains, et l'église de Sat Slatina renferme les ossements du grand évêque greco-catholique (uni) Mihail Pavel.

La nouvelle église, en pierres de taille, de la commune de „Biserica Albă", (Eglise Blanche) devra servir d'exemple aux autres communes.

Les efforts justifiés de nos frères de Tchécoslovaquie méritent toute notre sollicitude. En leur prêtant tout notre appui, nous ne portons en rien atteinte aux intérêts de l'Etat ami et nous aurons la satisfaction de n'avoir pas voué à l'oubli ces contrées, „toutes frémissantes encore, de l'appel du cor de nos voevodes, descendus jadis dans ces parages et ce symbole de notre existence séculaire dans des parages évocateurs de chers souvenirs", que gardent nos frères de là-bas.

NOTES

*Une nouvelle année d'existence de la Revue „Graiul Românesc"
(Le parler roumain) dans l'ésprit du programme.*

La Revue „Graiul Românesc" poursuit sans interruption et sans devier de son but l'exécution du programme que s'est imposé la Société du „Graiul Românesc". Ainsi que par le passé, elle aura à coeur de s'occuper du sort des Roumains habitant hors des frontières du pays, où qu'ils fussent, de même que du sort des Roumains demeurant à l'intérieur du royaume, dénationalisés où en danger de se perdre dans les masses minoritaires. Des statistiques et des cartes exactement dressées, continueront de présenter la situation exacte des Roumains, dont nous nous occupons.

Le côté culturel et social du problème ne sera pas non plus négligé.

GRAIUL ROMÂNESC (La favella rumena)
RIVISTA MENSILE DELLA SOCIETÀ „GRAIUL ROMÂNESC"
Anno III, No. 1 Gennajo 1929

STUDI

I Rumani snazionalizzati fra Rusciuc e Silistra
di Victor Papacostea

Il Weigand ha affermato non da molto, che nella Nuova Dobrogea non sia mai esistita una popolazione rumena prima dell'anessione e che detta provincia sia stata e sia ancora abitata da una maggioranza bulgara.

Rilevanti testimonianze, tutte di fonte slava, smentiscono questa affermazione e provano, che il Nord—Ovest del Quadrilatero abbia avuto fin verso 1860—70 una popolazione rumena incomparabilmente superiore, in quanto al numero, alla popolazione bulgara che si è staccata dopo il 1829 dalle correnti di migrazione verso la Russia.

Silistra e Turtucaia sono state sempre due località di prim'ordine, attraverso le quali sono penetrati in Dobrogea i pastori transilvani, ed il loro numero fu talmente cospicuo, che vi ebbero scuole e chiese nazionali prima dei Rumeni della riva sinistra.

1. — Una fra queste testimonianze trovasi persino negli **atti dell'Esarcato bulgaro:** la domanda per cui 1500 famiglie, rappresentanti solo una parte della popolazione rumena del distretto di Silistra, si staccano dal Patriarcato greco, per passare sotto quello bulgaro. Trentatre anni dopo questo avvenimento, il luogotenente dell'arciprete di Silistra, il rev. **Enciu Dobrev,** controllando gli atti, scriveva: „La richiesta ci è stata presentata da 1500 fimiglie; oggi non vi a più nessun Rumeno,... tutti sono diventati prettamente Bulgari".

2. — **Il monaco russo Partenie,** di passaggio verso il Monte Athos, afferma, che da Rusciuc in là ha viaggiato soltanto fra Rumeni e che i villaggi bulgari cominciano appena con questa città.

3. — **Raici Iliev Blêskow,** già propagandista bulgaro nelle parti di Silistra verso 1850—56, nelle sue memorie dimostrasi spaventato dell'inferiorità in cui si trovavano i Bulgari rispetto ai Rumeni, come pure del l'atmosfera rumenizzanta che regnava in tutta la regione.

4. —**B. Iancoff,** il quale ha studiato verso la fine del secolo scorso la storia della Dobrogea — per conseguenza in un'epoca in cui la storiografia bulgara era più obiettiva — arrivava alla conclusione che „fino al 1856 non poteva esservi questione dell'elemento bulgaro... nella regione di Silistra".

5. — Non meno importante risulta la testimonianza di **Dimitroff,** il quale dice, che (trattasi dela medesima regione). „il bulgaro vi è stato da molto tempo dimenticato".

6. — **Iuri Ivanovici Venelin,** lo scrittore russo, uno fra i fondatori della slavistica russa, in una lettera del 1837, indirizzata allo scrittore bulgaro Aprilow, racconta alcuni fatti importanti in rapporto al suo viaggio di studi intrapreso nella Dobrogea ed a Bucarest nel 1830. Studia vari gruppi di emi-

granti e fa nella Dobrogea delle ricerche dialettali relative ai Bulgari di quasi tutta la Bulgaria. Cita persino le località di dove venivano questi emigranti. Parlando indi di alcune truppe russe che componevano l'esercito di occupazione nel Nord-Ovest del Quadrilatero, nella regione Rusciuc-Silistra, Venelin scrive ad Aprilow: „Ella diceva, che l'esercito russo sia stato tante volte in Bulgaria e che tante volte i Russi abbiano avuto l'occasione di conoscere i Bulgari. A ciò vi darò la seguente risposta: **l'esercito russo non ha visto mai dei Bulgari, piochè (nella regione da essi occupata) vi erano tante località— come per es. Rusciuc e Silstra — dove incontransi soltanto dei Turchi e dei Rumeni**".

Per conseguenza la popolazione rumena vi è stata in ange, ma è stata snazionalizzata dai Bulgari in seguito alle persecuzioni che non cessarono mai nella Dobrogea, appena constituito il Principato Bulgaro.

I Rumeni della Cecoslovachia
di M. Pop

Accanto ai Rumeni che hanno perduto la loro esistenza come tali nella massa slava e dei quali oggi appena se ne sente parlare ancora, esistono in Cecoslovachia anche dei Rumeni che menano una vita prettamente rumena: sono i Rumeni rimasti sulla sponda destra del Tissa, nella terra del Maramuresch, al dì d'oggi certo molto più scarsi di quanto erano ai tempi in cui i nobili ed i rappresentanti della chiesa di quella regione, oriundi Rumeni, erano riconosciuti ed investiti di potere iurisdizionale anche per ciò che riguardava la regione della sponda opposta.

Questi Rumeni, — secondo le statistiche ufficiali — ammontano tuttora a quasi 12.000—vivono raggruppati sopratutto nei quatro villagi siti sulla sponda dell'Apşiţa: Biserica Albă (1354). Sat Slatina (1649), Apşa de Mijloc (3210) e Apşa de Jos (4666); mentre il resto vivono sparpagliati in gruppi minori sul territorio dela Russia Sotto-Carpatina (Poll Karpaska Rus). Il comune Apşa de Jos, il maggiore, è stato staccato dagli altri, che sono passati in un altro circondario, per diminuirne la coesione.

Malgrado ciò bisogna riconoscere sinceramente, che la Cecoslovacia tratta la minoranza rumena con la massima buona volontà, mantenendo a spese dello Stato scuole rumene con maestri e libri rumeni. L'insufficienza del corpo insegnante, tanto in quanto al numero che alla sua preparazione didattica e nazionale, è la naturale consequenza di tutt'una serie di coincidenze, lacune che dovrebb'essere colmate dalla giovane società culturale „S. Archangelo Michele", fondata ad Apşa de Jos, due anni fa, e che ha già iniziato la sua opera, fondando delle biblioteche nei villaggi rumeni e mettendo alla disposizione degli studenti rumeni di quella regione delle borse di studio.

Tutti questi Rumeni appartengono alla chiesa greco-cattolica. Le quattro chiesine di legno, site sui quattro poggi delle varie Apşe, sono altrettante prove dell' avita devozione, come anche palesi tracce di arte rumena. In Apşa le chiesse datano dal Cinquecento e dal Ottocento; un'altra,

ad Apşa-de-Mijloc, da epoche ancora più remote. I documenti ci forniscono nomi di preti rumeni dei medesimi secoli, mentre nella chiesa di Sat Slatina si trova seppellito l'illustre vescovo unito Michele Pavel. La nuova chiesa di pietra del villaggio Biserica Albă e un buon esempio per gli altri comuni.

Gli sforzi giustificati dei nostri fratelli della Cecoslovachia devono godere del nostro più attento appoggio; accordandolo, non recheremo alcun danno agli interessi dello Stato amico, mentre noi altri avremo la soddisfazione di esserci interessati di una regione che può essere considerata come culla della nostra fondazione come Stato, come simobolo quindi della nostra remota permanenza in certe regioni alle quali ci legano dei buoni fratelli e delle care memorie.

Un nuovo anno d'attivita de la rivista „Graiul Românesc"
in servizio del programma.

La rivista „Favella Rumena" proseguirà senza interruzione e senza esitazione alcuna l'attuazione del programma che le è stato prefisso dalla società omonima. Come nel passato, essa si occuperà dei destini di quei Rumeni che sono rimasti al di là dei confini del Regno, per dove si trovino, come pure dei Rumeni dell'interno, che sono stati snazionalizzati o in pericolo di perdersi nella massa delle minoranze. Delle statistiche e delle carte geografiche bene fissate continueranno a presentare la situazione esatta dei Rumeni dei quali ci occuppiamo. Neppure il lato culturale e sociale di questo problema verrà certamente troscurato.

GRAIUL ROMÂNESC (Das rumänische Wort)
MONATSSCHRIFT DES KULTURVEREINS „GRAIUL ROMÂNESC"
III. Jahrgang, No. 1 Januar 1929

AUFSÄTZE

Die entnationalisierten Rumänen zwischen Rustschuk u. Silistra

von Victor Papacostea

Weigand hat vor nicht langer Zeit behauptet, dass es in der Neu-Dobrudscha vor der Annexierung keine rumänische Bevölkerung gab, und dass diese Provinz von einer bulgarischen Mehrheit bewohnt war und bewohnt ist.

Wichtige Beweise, alle aus slawischer Quelle, widerlegen diese Behauptung und beweisen, dass der Nordosten des Kadrilaters bis 1860—70 eine rumänische Bevölkerung gehabt hat, unvergleichbar zahlreicher als die Gruppen der bulgarischen Bevölkerung, welche nach 1829 aus der Völkerwanderung nach Russland stammten.

Silistra und Turtucaia waren in allen Zeiten zwei bedeutende Punkte,

durch welche die siebenbürgischen Hirten in die Dobroudscha eindrangen, und ihre Anzahl war so gross, dass sie nationale Schulen u. Kirchen vor den Rumänen vom linken Ufer hatten.

1. Einer der Beweise befindet sich sogar in den **Dokumenten der Kanzlei der bulgarischen Kirche:** Die Forderung, durch welche 1500 Familien, welche nur einen Teil der rumänischen Bevölkerung des Silistrabezirkes dastellten, aus der griechischen Patriarchie ausscheiden und zu der bulgarischen übergehn. 33 Jahre nach diesem Ereignis, schreibt der Stellvertreter des Bischofs von Silistra, der Pfarrer **Enciu Dobrev** bei Überprüfung der Dokumente: „Die Forderung wurde uns von 1500 Familien unterbreitet; heute gibt es keinen einzigen Rumänen mehr,... alle sind reine Bulgaren geworden".

2. — **Der russische Jeromonah** Partenie, auf seiner Wanderung nach dem Heiligen Berge, sagt: bis Rustschuk reiste er nur unter Rumänen, erst von dieser Stadt ab begannen die bulgarischen Dörfer.

3. — **Raici Iliev-Blêskow,** gewesener bulgarischer Propagandist in der Gegend von Silistra in den Jahren 1850—56, zeigt in seinen Memorien sein Erschrecken über die Mindestzahl der Bulgaren den Rumänen gegenüber und der romanisierenden Atmosphäre, welche in der ganzen Gegend herrscht.

4. — **B. Iancoff,** welcher am Ende des vorigen Jahrhunderts die Geschichte der Dobroudscha nachgeforscht hat,—also in einer Zeit da die bulgarische Historiographie obiektiver war, schliesst „Dass bis 1856 keine Rede von bulgarischen Element sein konnte... in der Gegend von Silistra".

5. — Nicht weniger wichtig ist die Zeugenschaft des Dimitroff, welcher sagt, dass (es ist die Rede von derselben Gegend) „die bulgarische Sprache längst vergessen worden ist".

6. — **Iuri Ivanovici Venelin,** der berühmte russische Schriftsteller, einer der Gründer der Slavistik in Russland, in einem Briefe aus dem Jahre 1837 an den bulgarischen Schriftsteller Aprilow, erzählt einige wichtigere Tatsachen in Verbindung mit der Studienreise in die Dobrudscha und nach Bukarest im Jahre 1830. Er forscht nach den Gruppen der Auswanderer und treibt in der Dobrudscha dialektische Studien, die Bulgaren aus beinahe ganz Bulgarien betreffend. Er gibt auch die Orte, aus welchen diese Emigranten kammen, an. Indem er von einigen russischen Truppen, welche die Besatzungsarmée im Nordosten des Kadrilaters in der Gegend Rustschuk-Silistra gebildet hatten, spricht, sagt Venelin zu Aprilow: „Sie sagten, dass die russische Armee so oft in Bulgarien war und dass die Russen so oft die Bulgaren hätten kennen lernen können. Zu diesem gebe ich Ihnen die folgende Antwort: **die russische Armee hat nie die Bulgaren gesehen, weil bei ihnen** (die besetzte Gegend) **so viele Orte waren — wie z. B. Rustschuk, Silistra — wo man nur den Türken und den Rumänen begegnete".**

Folglich hat rumänische Bevölkerung existiert, aber sie wurde von den Bulgaren durch die Verfolgungen in der Dobroudscha sofort nach Errichtung des Fürstentums Bulgarien entnationalisiert.

Die Rumänen in der Tschehoslowakei
von M. Pop

Ausser den Rumänen, die ihre Nationalität in der slavischen Masse verloren haben und deren nunmehr nur hie und da Erwähnung getan wind, gibt es in der Tschehoslowakei noch Rumänen, die ihre rumäniche Eigenart bewahrt haben, es sind dies die am rechten Ufer der Theiss im Marmoroscher Gebiet verbliebenen Rumänen. Ihre Reihen sind selbstverständlich sehr gelichtet im Vergleich mit den Zeiten, als die Edlen und die Geistlichen der Marmoroscher Kirche anerkannt waren und ihre Vollmacht sich auch auf mehreren Gebieten jenseits der Theiss erstreckte.

Diese Rumänen, deren Zahl sich nach den amtlichen Statistiken auf etwa 12.000 beläuft, sind in ihrer Mehrheit auf den vier an den Ufern des Flusses Apşa (Apscha) gelegenen Dörfern verteilt: Biserica-Alba 1354, Sat Slatina 1649, Apşa de Mijloc 3210 und Apşa de Jos 4666, während die Übrigen in kleineren Gruppen auf dem Gebiete der Poll Karpaska Rus verstreut sind.

Die Gemeinde Apşa de Jos, das grösste unter allen, wurde von den übrigen getrennt, die einem anderen Kreise einverleibt wurden, und dadurch der innere Zusamenhang gelokert.

Trotzdem müssen wir ehrlich eingestehen, dass die Tschehoslowakei die rumänische Minderheit sehr wohlwollend bedandelt, indem dieselbe rumänische Schulen mit rumänischen Lehrern und rumänischen Unterrichtsbüchern auf Staatskosten erhält. Die Unzulänglichkeit des Lehrkörpers sowohl hinsichtlich der Zahl wie auch der nationalen und pedagogischen Ausbildung sind einer Reihe von Missumständen zuzuschreiben, die abzuhelfen die dringendste Pflicht des jungen, vor zwei Jahren in Apşa de Jos gegründeten Kulturvereins „Sfântul Arhanghel Mihail" ist, der seine Tätigkeit dadurch einleitet, dass er Bibliotheken in den rumänischen Gemeinden gründete und Stipendien für rumänische Studenten jener Gegend vermittelte.

Alle Rumänen gehören zur griechisch-katholischen (Unierten) Kirche. Die vier Holzkirchen auf den vier Bergen der Apşa sind Zeugen der Frömigkeit der Vorfahren und Spuren rumänischer Kunst. Die Apşaer Kirchen stammen aus dem 15.16. u 18. Jahrhundert, diejenige von Apşa de Mijloc besteht seit undenklichen Zeiten. In den Dokumenten sind Namen von Priestern aus jenen Jahrhunderten verzeichnet, während in der Kirche von Sat Slatina das Grab des grossen unierten Bischofs Mihail Pavel zu sehen ist. Die neue steinerne Kirche von Biserica-Albă kann als nachahmenswertes Beispiel für die anderen Gemeinden dienen.

Die berechtigten Bemühungen unserer Brüder in der Tschehoslowakei, verdienen unsere volle Unterstützung, eine Unterstützung die nicht im geringsten die Interessen des befreundeten Staates schädigen werden, und wir werden die Genugtung haben uns jener Gebiete angenommen zu haben, „die von dem Rufe der Ansiedler-Fürsten widerhallen und uns für ein Symbol unseres Jahrhunderte langen Besthehens in dieser Gegend, an die uns liebe Stammesgenossen und teuere Erinnerungen fesseln.

NOTEN

Ein weiteres Jahr im Bestehen der Zeitschrift „Graiul Românesc"

Die Zeitschrift „Graiul Românesc" wird unentwegt das Programm, das ihr der Verein „Graiul Românesc" aufgestellt hat, zu verwirklichen trachten. Wie bisher wird sich dieselbe mit dem Geschicke der Auslands-Rumänen befassen, sowie auch mit den entnationalisierten Rumänen des Inlands, oder die Gefahr laufen des nationalen Charakters beraubt zu werden und in der Minderheitenmasse aufzugehen. Durch Statistiken und sorgfältige Karten wird dieselbe fortahren die genaue Lage der in Betracht kommenden Rumänen darzustellen. Es wird keine kulturelle und soziale Seite der Aufgabe vernachlässigt werden.

GRAIUL ROMÂNESC (The Roumanian Speech)
MONTHLY REVIEW OF THE CULTURAL SOCIETY «GRAIUL ROMÂNESC»
Vol. III. No. 1 January 1929

STUDIES

Denationlised Roumanians between Rushtchuk and Silistra
by Victor Papacostea

It was asserted bi Weigand, some time ago, that no roumanian population existed in the New Dobrodgea before the annexation, and that the province has been, and is, inhabited by a bulgarian majority.

This assertion is denied by important evidences — all of slav origin — which are proving that up to 1860—70, the north-eastern part of the Quadrilater had a roumanian population very superior numerically compared with the groups of the bulgarian population settled here after 1829, during the migration period to Russia.

The towns of Silistra and Turtukaïa have always been the two main points throngh which the shepherders from Transylvania (Ardeal) penetrated into Dobrodgea and their number become so great, that they built schools and churches before the Roumanians did from the left shore of the Danube.

1. — One of the evidences we find among the „**documents of the Bulgarian Exarchate**": the application by wich fifteen hundred families — representing only a part of the roumanian population of the district of Silistra — detach themselves from the Greek Patriarchate and pass under the Bulgarian. Thirty three year later **rev Enchu Dobrev**, acting for the bishop of Silistra, writes thus about this eveniment: „The application was sent in by 1500 families; to-doy there is not a single Roumanian left... they all became pure Bulgarians".

2. — **The russian monk**, rev. Parthenie, while on bis way to Mount Athos, says: „As far as Roushtchouk I travelled onby among Roumanians; the bulgarian villages begining only from that town on".

3. — **Raitch Ilieff-Bleskoff**, a bulgarian propagandist in the region of Silistra — about 1850—1856 — shows his surprise, in his memories, at the inferiority of the Bulgarians in comparison with the Roumanians, and at the prevailing atmosphere of roumanization in the whole region.

4. — **B. Iankoff**, who toward the end of the last century investigated the history of Dobrodgea, — that is to say, intime when the bulgarian historians were more impartial, — reaches the following conclusion: „Up to 1856 there could not be even a word said about the bulgarian element..." in the region of Silistra.

5. — Not less important is the evidence of Dimitroff, who says, concerning the same territory, that: „The bulgarian language as for long been forgotten.

6. — The famous russian writer **Juri Ioanovitch Venelin** — one of the founders of the slav movement in Russia — in a letter written in 1837 to Aprilow, a bulgarian writer, brings forth a few more important facts, in connection with tour of study made about 1830 to Bucarest and Dobrodgea. He inestigates in Dobrodgea groups of emmigrants and makes studies in connection with them, which reveals the dialects relating to Bulgarians from almost entire Bulgaria. He even names the localities from where they emmigrated. Then, speaking about certain russian troups, who formed the army of occupation in the North-Eastern part of the Quadrilater — the Roushtchouk-Silistra region, Venelin writes to Aprilow:

„You were saying, that the russian army has been so often in Bulgaria and thus it had many occasions to know the Bulgarians... To this I give you the following answer:

„**The russian army has never seen Bulgarians**, because **there (in the occupied arca) were many localities — such as Roushtchouk, Silistra, etc., — where one met only Turks and Roumanians**".

Consequently, there existed in Dobrodgea roumanian population which, however, has been denationalised by the Bulgarians, through persecutions corried on in Dobrodgea as soon as the Bulgarian Principality was constituted.

Roumanians in Czecho-Slovakia
by M. Popp

Besides the Roumanians who lost altoghether their national distinction in the slavonic mass — and of whom is rarely spoken — there are still in Czechoslovakia some Poumanians leeding a distinctly roumanian life.

These are Roumanians left on the Theiss — on the land of Maramuresh — the ranks of which no doubt, now thiened ont much more, thou they were in the times wehn nobles and high prelates of the Maramuresch church — men of our own blood — were recognized as such and vested with powers also over other lands on the left shore of the Theiss.

These Roumanians, according to official statistics numbering about 12

thousand, are grouped in their largest part in the four villages on the hills of Apsitza: Biserica Albă with 1354; Slatina with 1649; Middle Apsa with 3210 and Lower Apsa with 4666; — the rest being scottered in smaller groups on the territory known as The Under-Carpathian Russia.

The administration of Lower-Apsa, the largest of them, has bien separeted from the others and transfered to another district, weakening thus the cohesion.

However, we must admit with all due sincerity, that Czechoslovakia treats the roumanian minority with much goodwill, maintaining, — out of the state fund — roumanian schools with roumanian teachers and books. The insufficiency of the educationel staff, as well as their national and teaching efficiency — also the attitude of many denominational schools — are the results of a number of circumstances, to the remedy of which ought to think serously the young educational society „Michael Arch-Angel" founded two years ago, in Lower Apsa — a society which already began its activity by opening libraries in the roumanian willages and procuring bursories for the roumanian students of these districts.

All these Roumanians belong to the greek-catholic church. The four wooden churches on the hills of Apsa are evidences of our fore-fathers faith— and also traces of roumanian art. The churches of Apsa date from the 16-th and 18-th century, and one in the Middle Apsa from an unknown age Names of roumanian clergymen who lived about those times, are documentary enough. Also, in the church of Slatina is burried the great bishop Michael Pavel. The rew stone church in Biserica Albă is a good example for the other villages.

The justified efforts of our brothers from Czechoslovakia, deserve our entire support, the giving of which will not harm in any way the interests of that friendly state — and we will bave the satisfaction of having intereseted ourselves in the plains echoing with the call of the unsaddled leaders, and in the symbol of our existance for centuries in places to which we are bound by brotherhood and dearest memories.

NOTICES

O new year of life for
«Graiul Românesc»

This review will continue, without interruption, or hesitation, the execution of the program undertaken by the society of „Graiul Românesc" (The Roumanian Talk). It will occupy itself, as in the past, with the fate of the Roumanians from outside the country's boundaries — no matter where they find theselves — also of the destiny of Roumanians within the country, denationalised or in danger to be lost within the minoritary masses. Statistics and well planned maps will continue to show the exact situation of the Roumanians about whom we are interested. Neither the cultural, nor the social side of the problem will be negleted.